

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ В ДОБУ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (ЖОВТЕНЬ 1918 – 1919 РР.)

Купрійчук Василь Михайлович

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри права та публічного управління

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Уже в перші місяці існування Західноукраїнської Народної Республіки (далі ЗУНР) Президентом якої було обрано Є.Петрушевича на її території були сформовані центральні та місцеві органи державного управління. Важливим джерелом права у період ЗУНР були нормативно-правові акти, у яких містилися відомості про юридичні норми створення й функціонування різних інституцій. Значна частина нормативно-правових актів, які регулювали складові освітньої політики, відображені у формі законів, розпоряджень, обіжників, резолюцій. Українська Національна Рада (ДАЛІ УНРади) видавала закони і розпорядження, а Державний Секретаріат освіти і віросповідання – розпорядження і обіжники.

Серед основних питань, які розглядав секретаріат, були: забезпечення нормального функціонування навчальних закладів, підготування реформи шкільництва, охоплення молоді навчанням у середніх та фахових школах, полегшення матеріального становища учителя тощо [5].

Прийнято низку важливих нормативних актів: Закон «Про одержавлення українських шкіл» (13.02.1918р.), Закон «Про одержавлення українських приватних гімназій і жіночих учительських семінарій» (14.02.1918 р.). Згідно цим законам усі школи (громадські, середні, гімназії, реальні, рільничі й інші в Долині, Городенці, Копичинцях, Рогатині, Чорткові, Яворові, Коломиї, Львові та Тернополі), які були створені ще до початку Першої світової війни, оголошувалися державними, а вчителі – державними службовцями, що надало їм певного статусу і пільг [1].

15 лютого 1919 р. з'явився Закон «Про мову», який утверджував державність української мови, норми і її функціонування та право

національних меншин вільного «...уживання як усно, так і в письмах, їх матірної мови в урядових зносинах з державними властями і урядами, публічними інституціями і державними підприємствами».

Розпорядження Державного Секретаріату освіти і віросповідань від 26 березня 1919 р. «В справі науки єврейської мови і єврейської історії в середніх школах ЗОУНР» дозволяло, в міру потреби, вводити цей предмет як обов'язковий або необов'язковий. Ще одним розпорядженням від 13 травня 1919 р. продовжено функціонування приватних курсів з вивчення єврейської мови. Те саме стосувалось і польської мови в середніх школах, якою і надалі певний час могли користуватися єврейські учні, якщо не розуміли української мови.

Організувавши впродовж короткого часу 30 українських середніх шкіл: 20 гімназій, 3 реальні школи, 7 учительських чоловічих і жіночих семінарій та кілька державних гімназій для єврейської меншини у Станіславі, Тернополі, Стрию і Коломиї (а в Станіславі ще й німецьку), керівництво ЗУНР відчуло нестачу викладацького персоналу для них [4].

З метою забезпечення навчальних закладів викладацьким персоналом Державний Секретаріат звернувся до всіх учителів Західного регіону, які з певних причин не працювали, повернутися до виконання своїх обов'язків. 15 лютого 1919 р. УНРада ухвалила резолюцію про влаштування для вчителів курсів українознавства, що сприяло зростанню фахового рівня педагогічних працівників [2].

Нормативно-правове врегулювання освітньої політики знайшло своє відображення у підвищенні матеріальної винагороди педагогічних працівників. Розпорядженням Державного секретарства освіти й віросповідання «Про підвищення зарплати вчителям середніх шкіл» від 16 лютого 1919 р. та законом УНРади від 10 квітня 1919 р. «Про заробітну плату вчителів» усім вчителям підвищувалася заробітна плата, встановлювався розмір пенсії вдовам та сиротам освітян, а також передбачалися додаткові грошові виплати. Розмір заробітної плати і пенсії встановлювалися залежно від кваліфікації, стажу роботи і кількості членів сім'ї – утриманців [5].

Правові засади освітньої політики мали своє продовження у нормуванні співпраці органів державної влади та інститутів громадянського суспільства задля ефективного покращення національної освіти в начальних закладах. Розпорядженням Державного секретаріату освіти і віросповідань від 13 березня 1919 р. було проведено

триденне анкетування серед виборних членів від навчально-виховних закладів та інших зацікавлених організацій на предмет шляхів покращення виховання в середній школі. Наступним розпорядженням від 1 травня 1919 р. секретаріат організував проведення підготовчих курсів з вивчення української мови для дітей у повітових містах та виділив відповідні запаси харчів [1].

Значну роль у створенні національної концепції розвитку освіти відіграли два педагогічні з'їзди, що дістали активну підтримку з боку державних структур: з'їзд представників народних вчителів Західної України (лютий 1919 р.) та з'їзд викладачів середніх і вищих шкіл у Станіславі (березень 1919 р.). Слід наголосити, що хоча їх резолюції мали декларативний характер, але в подальшому дістали своє відображення в нормативно-правових актах, які регулювали питання розвитку освітньої політики ЗУНР [3].

Законотворчість Західноукраїнської Народної Республіки в освітній політиці призвела до забезпечення нормального функціонування навчальних закладів, підготування реформи шкільництва, охоплення молоді навчанням у середніх та фахових школах, полегшення матеріального становища учителя тощо [4].

Список використаних джерел:

1. Тищик Б. Й. Становлення державності в Україні (1917-1922 рр.). Коломия, 2000. 347 с.
2. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення. Івано-Франківськ, 1992. 347 с.
3. Сеньків М. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1919 рр. Дрогобич. 1996. 234 с.
4. Купрійчук В.М. Гуманізація державного управління в Україні: сутність та основні напрями: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2008. 207 с.
5. Купрійчук В.М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія. Київ. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. 378 с.